

KÜLTÜR TURLARI KAPSAMINDA KARADENİZ BÖLGESİNİ ZİYARET EDEN BİREYLERİN ÇEVRE DOSTU REKREASYON DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ¹

Üzeyir KEMENT², Faruk GÖKÇE³

Geliş: 18.12.2020 / Kabul: 23.12.2020

Öz

Bu araştırmanın amacı kültür turları ile Karadeniz Bölgesini ziyaret eden katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışlarının incelenmesidir. Ayrıca araştırmada katılımcıların demografik özellikleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Araştırma kapsamında 427 katılımcıya yüz yüze anket formu uygulanmıştır. Araştırmada verilerin analizi aşamasında SPSS ve Amos istatistik programlarından faydalanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bireylerin en fazla olumlu görüş yansıttığı ifade “bireylerin hangi tür davranışlarının doğal çevreye etki ettiği hakkında fikir sahibiyim” olurken en az olumlu görüş yansıttığı ifade ise “doğaya dayalı rekreatif etkinlikleri veya ekoturizm faaliyetlerini tercih ederim” ifadesi olmuştur. Katılımcıların cinsiyetleri ve medeni durumları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı; eğitim, gelir ve yaş aralıkları ile anlamlı bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Gelir düzey algısı “orta” olan katılımcıların, “çok yüksek” olan katılımcılardan daha fazla çevreye karşı duyarlı davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Yaş aralığı 18 ve altında olan katılımcıların diğer yaş aralıklarından daha düşük çevre dostu davranışlara sahip olduğu ve 65 yaş ve üzeri olan katılımcıların ise 18 altı, 18-24 ve 25-34 yaş aralıklarından daha yüksek çevreye karşı duyarlı davranışa sahip olduğu saptanmıştır. Son olarak katılımcılardan eğitim durumu ilköğretim olanlar diğer eğitim düzeylerinden daha düşük çevre dostu rekreasyon davranışı sergiledikleri ve eğitim durumu yüksek lisans veya doktora olan katılımcıların da lisans mezunları

¹ Bu çalışma 4. Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresinde Özet Bildiri olarak Sunulmuştur.

² Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü, ukement@bingol.edu.tr, 0000-0002-3190-9079.

³ Öğr. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yeşilova İsmail Akın Meslek Yüksekokulu, Seyahat-Turizm Ve Eğlence Hizmetleri Bölümü, fgokce@mehmetakif.edu.tr, 0000-0002-4100-2171.

hariç diğer mezunlardan yine daha yüksek düzeyde çevreci davranış sergiledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çevre dostu rekreasyon davranışı, Kültür turları, Rekreasyon, Turizm

ANALYSIS OF ENVIRONMENTALLY FRIENDLY RECREATION BEHAVIORS OF INDIVIDUALS WHO VISIT THE BLACK SEA REGION WITHIN THE SCOPE OF CULTURAL TOURS

Abstract

The aim of this study is to investigate the environmentally friendly recreation behaviors of the participants visiting the Black Sea Region through cultural tours. In addition, it was tested whether there is a significant difference between the demographic characteristics of the participants and their environmentally friendly recreational behaviors. In the scope of the research, face to face questionnaires were applied to 427 participants. SPSS and Amos statistical programs were used in the analysis of the data. According to the results of the research, the expression that individuals reflect the most positive opinion is that *“I have an idea about what kind of behaviors affect the natural environment”*. The expression that individuals reflect the least positive opinion is the expression that *“I prefer nature-based recreational activities or ecotourism activities”*. There was no relationship between gender and marital status of participants and environmentally friendly recreation behaviors. There was a significant relationship between education, income and age ranges. It was determined that the participants with medium income perception exhibited more environmentally sensitive behaviors than the participants with very high income levels. It was found that the participants with age below 18 had less environmentally friendly behaviors than the other age ranges and those with age range of 65 and above behaved more sensitive to the environment than the ages below 18, 18-24 and 25-34. Finally, it was found that the participants whose education level was primary education exhibited lower eco-friendly recreation behavior than the participants with other education levels. In addition, it was determined that the participants who have master's or doctorate degrees also exhibit a higher level of environmental behavior than the other graduates except for the undergraduate ones.

Keywords: Environmentally Friendly Recreation Behavior, Cultural tours, Recreation, Tourism

1. Giriş

Karadeniz bölgesi ekoturizm faaliyetleri bakımında oldukça geniş doğal varlığa sahip bir destinasyondur. Birçok kentte şelale, yayla, ormanlık arazi vb. doğal oluşumlar bulunmaktadır. Dolayısıyla doğa kaynaklı turistik faaliyetler için önemli bir çekim merkezidir. Bunun yanında tarih ve doğanın Karadeniz Bölgesi'nde birleşmesi, bölgeye turizm açısından büyük bir potansiyel kazandırmıştır. Kazanılan bu potansiyel ile birlikte Karadeniz Bölgesi, doğaya dayalı turizm türleri dışında kültür turizmi kapsamında da ziyaret edilen bir destinasyon haline gelmiştir.

Kültürel varlıklar çok eski yıllardan beri birçok toplumların yaşantı ağlarını barındırması sebebiyle hem tarihi açıdan hem de turistik açıdan önem arz etmektedir. Dolayısıyla Karadeniz Bölgesi de sahip olduğu kültürel kaynaklarla önemli kültür mirası bölgelerinden biridir. Karadeniz bölgesi doğal kaynaklarının yanı sıra sahip olduğu kültürel değerler bakımından da turizm faaliyetlerine hizmet etmektedir.

Kültür turizmi kapsamında toplumların yaşantı örüntüleri ve kalıntılar önem arz etmektedir. Bu yaşantı örüntüleri veya kalıntılar coğrafi sınırlar olarak anılmak dışında somut ve somut olmayan kültürel varlıklar olarak da ele alınmaktadır. Turistik tercihlerde önemli unsurlar haline gelen bu kültürel öğeler birçok çalışmaya da rehberlik etmektedir (McKercher ve Cros, 2002; Çavuşoğlu ve Durmaz, 2019).

Rekreasyon, *“aktif veya pasif olmak üzere bireylerin münferit/grup halinde sağlık, spor, doğa kaynaklı ve tarihi olmak üzere hür iradelerini kullanarak, fiziksel, sosyal veya psikolojik açıdan kendilerini yenilemek amacıyla yapmış oldukları aktivitelerdir”* (Lundberg, 1980: 4). Çevre dostu rekreasyon davranışı ise bireylerin rekreatif faaliyetlere katılırken çevreye duyarlı davranışlar sergilemesi anlamına gelmektedir.

Kültür turları kapsamında Karadeniz Bölgesi'ni ziyaret eden bireylerin çevre dostu rekreasyon davranışlarının incelenmesi konulu bu araştırmanın çıkış noktası, daha önce bu tür araştırmaların alanda az olması ve bireylerin demografik özelliklerine göre çevre dostu rekreasyon davranışları sergilemelerinde farklılıkların olup olmadığının test edilmesidir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, kültür turları ile Karadeniz Bölgesini ziyaret eden katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışlarının incelenmesidir.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Çevre dostu rekreasyon davranışı

Rekreasyon, bir aktivite olmasının yanı sıra bir dizi şartların da beraberinde oluşmasını gerektiren özelliğe sahiptir. Dolayısıyla her aktivite veya faaliyet

rekreasyonel özellik taşımayabilir. Rekreatif faaliyetler farklı özelliklere bağlı olarak farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Örn. Sevil vd. (2012)'ne göre katılanların yaşı, mekan tercihi, kültürel değerleri, milliyetleri, zaman tercihi gibi farklı şartlar altında sınıflandırılmaktadır. Diğer taraftan Karaküçük (2008) ise bu sınıflandırmaya ek olarak fonksiyonel özellikleri de eklemektedir. Ayrıca sınıflandırma süreci için bireylerin istek ve arzularının önemini, mekânsal durumları, zamansal durumları ve işlevselliği göz önüne almak gerektiğini vurgulamaktadır.

Toplumun temel kültür yapısı, rekreasyon faaliyetleri üzerinde etkili olmaktadır. Zira bir toplumun kültür yapısını yansıtmayan bir rekreasyon etkinliğinden bahsedilemez. Rekreasyonu sadece bir etkinlik olarak görenler olduğu gibi onu, kişisel mutluluk sağlayıcı olarak görenler de vardır (İbrahim, 1991: 27-28). Ayrıca boş zamanın insan yaşamında gün geçtikçe artan rolüne karşı onun insan yaşamında merkezi önceliği ve amaç olarak çalışmanın yerini alacağına ilişkin birtakım görüşler bulunmaktadır. Dolayısıyla modern ulaşım ve iletişim teknolojileri sayesinde kültürel paylaşımlar ile ilgili engeller büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır (Kılbaş, 2010: 239). Rekreasyonel faaliyetlerin fonksiyonel açıdan sınıflandırılmasında bir diğer önemli etken kültürdür. Kültürel rekreatif faaliyetler ayrıca fonksiyonel sınıflamanın içinde yer almaktadır. Kültür rekreasyonu, toplumların değer olguları, kültürel aktiviteler, milli değerler gibi hususları bünyesinde barındırmaktadır. Aktivite bazlı düşünüldüğünde gerçekleştirilen faaliyetlerin kültürel nitelik taşıması beklenmektedir (Kement, 2014: 106; Bükey, 2019; Halis, Çamlıbel ve Bükey, 2020; Çavuşoğlu, Demirağ ve Durmaz, 2020; Solunoğlu ve Yayla, 2020)

Bilim, teknoloji ve endüstrinin gelişimi ile birlikte kirlilik ve çevresel yıkım gibi birçok ekolojik yönden ciddi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum doğal kaynakların tükenmesine ve gelecek kuşaklar için tehlike arz etmektedir. Çalışma ortamlarında kullanılan birçok ürün veya endüstrileşme sonucu kurulan fabrikaların atıkları, evlerde kullanılan birçok teknolojik ürün, yiyecek atıkları gibi daha birçok sayılabilecek çevreye zararlı maddeler artık toplumda ciddi bir tehlike olarak anılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla üretilen bütün ürünleri çevreye zarar vermeyecek şekilde hazırlanmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Sadece bireylerin çalışma ortamlarında değil arta kalan zamanlarında da birçok rekreatif etkinlik gerçekleştirdiği ve bu süreçte kullandıkları ürünler veya yapmış oldukları aktivitelerin çevreye karşı etkileri de önem arz etmeye başlamıştır (Kement, 2015: 47). Rekreatif yönden gerçekleştirilen aktivitelerin sadece ekonomik ve sosyo-kültürel faydaları değil aynı zamanda sürdürülebilirliği de önem arz eden bir diğer husus haline gelmektedir (Newsome, Dowling ve Moore, 2005; Bükey ve Aktaş,

2019). Dolayısıyla, gerçekleştirilen etkinliklerde oluşan ekolojik bozulmalar bireylerin çevreye yönelik daha duyarlı tutum ve davranışlar sergilemesini de etkilemeye başlamıştır (Kaiser, Ranney, Hartig ve Bowler, 1999: 60-61).

Çevre dostu davranış literatürde çevrenin yararına veya çevreye olumlu yönde etki edebilecek doğrudan veya dolaylı bireysel ya da grup olarak davranışların sergilenmesi olarak tanımlanmaktadır (Kement, 2015: 48). Çevre dostu rekreasyon davranışı ise tüketici davranışı literatüründe rekreasyonistlerin çevre dostu ürünler kullanması, gerçekleştirmiş oldukları etkinliklerde çevreyi gözeterek hareket ettikleri şeklinde ifade edilmektedir (Song, Lee, Kang ve Boo, 2012: 1421).

3. Yöntem

Araştırmanın evrenini kültür turları ile Karadeniz Bölgesini ziyaret eden bireyler oluşturmaktadır. Alanyazında kültür turları ile Karadeniz Bölgesini ziyaret eden bireylerin sayısını gösteren istatistikî bir veriye rastlanılmamaktadır. Bu doğrultuda araştırmada örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem büyüklüğünü hesaplamak için Krejcie ve Morgan (1970) tarafından oluşturulan sınırsız evren örneklem hesaplama formülünden faydalanılmıştır. 0,05 anlamlılık düzeyi ve 0,05 örneklem hatasında, 10.000’den büyük evrenler için 387 sayısının örneklem için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ural ve Kılıç 2006). Bu doğrultuda 2018 Mart-2019 Mart döneminde kültür turlarıyla Karadeniz Bölgesini ziyaret eden bireylere 427 anket formu doldurtulmuştur. Anket formları katılımcılar ile yüz yüze görüşülerek doldurtulmuştur. Örneklem grubu; Ayder Yaylası, Sümela Manastırı, Trabzon Uzungöl, Artvin Borçka Karagöl, Ordu Boztepe ve Perşembe Yaylası’nı ziyaret eden bireylerden oluşmakta olup katılımcı seçimi kolayda örneklem metoduyla gerçekleştirilmiştir. Çevre dostu rekreasyon davranışı (CDRD) ölçeğine ait veriler olasılıklı olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem metoduyla toplanmasına karşın, verilerin tesadüfilik özelliği taşıyıp taşımadığı hesaplanmıştır. Zira veriler olasılıklı olmayan örneklem yönetimiyle toplansa da tesadüfilik özelliği gösterebilmektedir (Kavak, 2008). Runs testi sonuçlarına göre ifadelerin anlamlı olmadığı tespit edilmiş, tesadüfilik özelliği taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada veri toplama amacıyla kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların; ikamet ettiği yer, cinsiyeti, yaşı, eğitim seviyesi, gelir durumlarına ilişkin algıları ve medeni durumlarını açıklayan sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde çevre dostu rekreasyon davranışını ölçmek için 4 ifade, “1” kesinlikle katılmıyorum, “5” kesinlikle katılıyorum şeklinde beşli likert tipi ölçek kullanılarak katılımcılara yöneltilmiştir. Çevre dostu rekreasyon davranışı

ölçeği Song, Lee, Kang ve Boo (2012)'nin çalışmasından uyarlanarak bu araştırmada kullanılmıştır. CDRD ölçeğine ait sorular İngilizceden Türkçeye çevrildikten sonra tekrar İngilizceye çevrilerek anlam kayması olup olmadığı kontrol edilmiştir. Ayrıca beş alan uzmanı ile ölçek ifadeleri hakkında görüşme yapılmış ve çalışmaya uygun olduğuna karar verilmiştir. Araştırmaya geçmeden önce 30 kişilik bir grup üzerinde ön test uygulanmış, CDRD ölçeğine ait ifadelerin geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda anket formları katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizi sürecinde SPSS ve Amos istatistik programlarından faydalanılmıştır. Araştırmanın geçerliliğini test etme sürecinde Amos, güvenilirliği, frekans analizleri, t ve Anova testleri için SPSS istatistik programından faydalanılmıştır.

Araştırmada kullanılan CDRD ölçek ifadelerinin geçerliliğini belirlemek için yapı ve uyum geçerliliği sonuçları incelenmiştir. Ayrıca ölçek ifadelerinin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha (CA), dağılım normalliği için ise Kurtosis (K) ve Skewness (S) değerlerine bakılmıştır. Ölçek ifadelerinin basıklık ve çarpıklık değerleri -1,+1 aralığında çıkmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği (Büyüköztürk, 2016) saptanmıştır. İfadelerin Cronbach Alpha değerleri ise 0,70'in üzerinde çıkmıştır. Dolayısıyla ölçek ifadelerini güvenilir olduğu (Hair vd., 2010) sonucuna ulaşılmıştır. Yapı geçerliliğini belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelenmiş, bütün ifadelerin faktör yüklerinin 0,50'nin üzerinde olduğu (Kaiser, 1974) sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca model uyumu iyiliği sonuçları ($X^2/df:0,050$; CMIN:0,050; RMSEA:0,000; GFI: 1,000; NFI: 1,000; CFI:1,000; TLI: 1,004, $p<0,001$) iyi çıkmıştır. Uyum geçerliliği için bütünleşik güvenilirlik (CR) ve ortalama açıklanan varyans (AVE) değerlerine bakılmış olup, ölçek ifadelerinin CR değerleri AVE değerlerinden yüksek (Hair, Sarstedt, Ringle ve Mena, 2012), AVE değerleri ise 0,50'den (Bagozzi ve Yi, 1988) yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla uyum geçerliliğinin olduğu saptanmıştır. Araştırma geçerlilik, güvenilirlik ve normal dağılım sonuçları Tablo 1'de detaylı olarak gösterilmektedir.

Tablo 1: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı Geçerlilik, Güvenilirlik ve Normallik Sonuçları

İfadeler	S	K	CA	CR	AVE	DFA	
Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı (CDRD)	CDRD1	-,675	-,580	,92	,93	,77	,867
	CDRD2	-,657	-,294				,885
	CDRD3	-,574	-,791				,902
	CDRD4	-,568	-,945				,857

4. Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde, en fazla katılımcının %28,6 oranla Marmara Bölgesinden olduğu görülmektedir. Bu bölgeyi %16,6 ile Akdeniz, %15,7 ile Ege, %11,7 ile Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri takip etmektedir. En az katılım ise %8,9 ile Güneydoğu Anadolu ve %6,8 ile İç Anadolu Bölgelerinden olmuştur. Katılımcıların %48,5'i erkek, %51,5'i kadındır. Medeni durumları incelendiğinde, katılımcıların %45,4'ü evli, %54,6'sı ise bekârdır. Yaş grupları bakımından incelendiğinde, en fazla katılımcı %22,7 ile 35-44 yaş grubundan olmuştur. Bu oranı %18 ile 25-34, %17,1 ile 45-54, %14,3 ile 18-24 ve %13,1 ile 55-64 yaş grubu takip etmiştir. En az katılım ise %8,2 ile 65 yaş ve üzeri ve 18 yaşı altında olan bireyler tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %45,2'si lisans mezunudur. Bu bağlamda kültür turları ile Karadeniz Bölgesini ziyaret eden bireylerin yarıya yakınının lisans mezunu olduğu gözlemlenmektedir. Bu oranı %19,2 ile ön lisans, %18 ile lise, %10,1 ile ilköğretim mezunları takip etmektedir. En az katılım gösteren grup ise %7,5 ile yüksek lisans veya doktora mezunu olanlardır. Katılımcıların gelir durumuna yönelik algıları incelendiğinde, %30'u orta düzey gelir algısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu oranı %28,6 ile düşük düzey, %19,4 ile yüksek düzey takip etmektedir. Katılımcılardan gelir durumunun çok yüksek olduğu algısına sahip olan katılımcı oranı %10,8'dir. Çok düşük gelire sahip olduğunu ifade edenlerin oranı ise %11,2'dir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışı ölçeğinde yer alan ifadelerle vermiş oldukları cevapların dağılımları incelenmektedir. CDRD ölçeği kapsamında ilk olarak katılımcılara dört ifade sorulmuştur. Katılımcıların vermiş oldukları cevapların dağılımı, ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 2'de detaylı olarak gösterilmektedir.

Tablo 2: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı İfadelerine Yönelik Verilen Yanıtların Dağılımı

Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı İfadeleri	Dağılım	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	\bar{X}	s.s.
	f	42	40	70	95	180	3,77	1,34

Üzeyir Kement, Faruk Gökçe - Kültür Turları Kapsamında Karadeniz Bölgesini Ziyaret Eden Bireylerin Çevre Dostu Rekreasyon Davranışlarının İncelenmesi

Mümkün olduğunca tur sürecinde çevreye karşı duyarlı davranıyorum.	%	9,8	9,4	16,4	22,2	42,2		
Bireylerin hangi tür davranışlarının doğal çevreye etki ettiği hakkında fikir sahibiyim.	f	42	29	68	91	197	3,87	1,32
	%	9,8	6,8	15,9	21,3	46,1		
Tur sürecinde davranışlarımın doğal çevreye etkisini minimize etmeye çalışıyorum.	f	45	43	85	86	168	3,67	1,35
	%	10,5	10,1	19,9	20,1	39,3		
Doğaya dayalı rekreatif etkinlikleri veya ekoturizm faaliyetlerini tercih ederim.	f	52	45	93	83	154	3,56	1,38
	%	12,2	10,5	21,8	19,4	36,1		

Katılımcılar en fazla olumlu cevap verdiği ifade *“Bireylerin hangi tür davranışlarının doğal çevreye etki ettiği hakkında fikir sahibiyim”* olmuştur ($\bar{x}=3,87$). Katılımcıların yarıya yakını (%46,1) kesinlikle katıldıklarını dile getirmişlerdir. Buradan hareketle katılımcıların yüksek çoğunluğunun hangi davranışların çevreye zarar verdiği konusunda bilinçli oldukları söylenebilir. Katılımcıların ikinci olarak olumlu görüşte buldukları ifade *“Mümkün olduğunca tur sürecinde çevreye karşı duyarlı davranıyorum”* olmuştur ($\bar{x}=3,77$). Katılımcıların %42,2’si kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla yine katılımcıların mümkün olduğunca çevreye karşı duyarlı olduklarını iddia ettikleri görülmektedir. Üçüncü olumlu cevap verilen ifade *“Tur sürecinde davranışlarımın doğal çevreye etkisini minimize etmeye çalışıyorum”* olmuştur ($\bar{x}=3,67$). Yine katılımcıların %39,3’ü çevreyi düşünerek hareketlerini kısıtladıklarını dile getirmişlerdir. Ancak diğer yandan katılımcıların %20’si ise bu görüşe katılmadıklarını, %20’si bu konuda kararsız olduklarını dile getirmişlerdir. Son olarak katılımcıların en az olumlu cevap verdikleri ifade *“Doğaya dayalı rekreatif etkinlikleri veya ekoturizm faaliyetlerini tercih ederim”* olmuştur ($\bar{x}=3,56$). Katılımcıların %36,1’i çevreye dayalı faaliyetleri tercih ettiklerini dile getirirken, %20’si buna katıldıklarını, %20’si kararsız olduğunu, yaklaşık olarak %22’si ise katılmadıklarını dile getirmişlerdir. Buradan hareketle katılımcıların yarıdan biraz fazlası (yaklaşık olarak %60’ı) doğaya dayalı rekreatif faaliyetlere yöneldiklerini dile getirirken, geriye kalan kısmı bu görüşe ya katılmamakta ya da kararsız olduğunu ifade etmektedir. CDRD ifadelerinden en fazla *“Doğaya dayalı rekreatif etkinlikleri veya ekoturizm faaliyetlerini tercih ederim”* ifadesi katılımcıların farklı

yanıtlar verdiği ifade olmuştur. Diğer ifadelerle verilen cevaplara nazaran bu ifadeye verilen cevaplarda çok farklı görüşler ortaya çıkmıştır (s.s=1,38).

Araştırmada katılımcıların cinsiyetleri, medeni durumları, eğitim düzeyleri, gelirleri ve yaş grupları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için t ve Anova testleri yapılmıştır. Bağımsız örneklem t testi sonucuna göre katılımcıların cinsiyetleri ($t=-,202$, $p=0,005$ ve medeni durumları ($t=,738$, $p=0,001>0,434$) ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında bir farklılık yoktur (Bknz. Tablo 3).

Tablo 3: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Cinsiyet T Testi Sonuçları

Bağımlı değişken	Cinsiyet	\bar{x}	S. Sapma	t	sd	p	Anlamlı farklılık
Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı	Erkek	3,71	1,18	-,202	425	,840	-,02395
	Kadın	3,73	1,25				
	Evli	3,77	1,25	,738	425	,434	,11872
	Bekar	3,68	1,19				

Araştırma kapsamında katılımcıların yaş aralıkları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Anova testi yapılmıştır.

Tablo 4: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Yaş Aralıkları Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı	Gruplar arası	39,236	6	6,539	4,610	,000
	Gruplar içi	595,753	420	1,418		
	Toplam	634,989	426			

Anova analizi sonuçlarına göre katılımcıların yaşları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgulanmıştır ($F=4,610$, $p=0,000$) (Bknz, Tablo 4). Varyans homojenliği anlamlılık seviyesi 0,000 çıkmış, bu doğrultuda hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için eşit varsayılmayan varyanslar için kullanılan Games-Howell testi uygulanmıştır.

Tablo 5: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Yaş Aralıkları Games-Howell Testi Sonuçları

(I) yas	(J) yas	\bar{x}	Anlamlı farklılık (I-J)	Standart hata	p
<18	18-24	3,044	-,29962	,24901	,891
	25-34		-,60795	,22857	,125
	35-44		-,77237*	,21811	,013
	45-54		-,74645*	,21926	,020
	55-64		-,87946*	,22855	,005

Üzeyir Kement, Faruk Gökçe - Kültür Turları Kapsamında Karadeniz Bölgesini Ziyaret Eden Bireylerin Çevre Dostu Rekreasyon Davranışlarının İncelenmesi

	65≤		-1,30536*	,23286	,000
18-24	<18		,29962	,24901	,891
	25-34		-,30834	,22818	,826
	35-44	3,344	-,47275	,21770	,319
	45-54		-,44683	,21885	,395
	55-64		-,57984	,22816	,155
	65≤		-1,00574*	,23247	,001
25-34	<18		,60795	,22857	,125
	18-24		,30834	,22818	,826
	35-44	3,652	-,16441	,19398	,979
	45-54		-,13850	,19527	,992
	55-64		-,27151	,20565	,841
	65≤		-,69740*	,21043	,022
35-44	<18		,77237*	,21811	,013
	18-24		,47275	,21770	,319
	25-34	3,817	,16441	,19398	,979
	45-54		,02591	,18292	1,000
	55-64		-,10710	,19396	,998
	65≤		-,53299	,19902	,117
45-54	<18		,74645*	,21926	,020
	18-24		,44683	,21885	,395
	25-34	3,791	,13850	,19527	,992
	35-44		-,02591	,18292	1,000
	55-64		-,13301	,19525	,993
	65≤		-,55890	,20028	,090
55-64	<18		,87946*	,22855	,005
	18-24		,57984	,22816	,155
	25-34	3,924	,27151	,20565	,841
	35-44		,10710	,19396	,998
	45-54		,13301	,19525	,993
	65≤		-,42589	,21041	,408
65≤	<18		1,30536*	,23286	,000
	18-24		1,00574*	,23247	,001
	25-34	4,350	,69740*	,21043	,022
	35-44		,53299	,19902	,117
	45-54		,55890	,20028	,090
	55-64		,42589	,21041	,408

Games-Howell testi sonuçlarına göre (Bknz. Tablo 5); 65≤, 55-64, 45-54 ve 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları <18 yaş aralığından daha yüksektir. ayrıca 65 yaş ve üzeri aralığından olan katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları <18, 18-24 ve 25-34 yaş aralığında olan katılımcılardan daha yüksektir.

Araştırma kapsamında katılımcıların eğitim düzeyleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Anova testi yapılmıştır.

Tablo 6: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Eğitim Düzeyleri Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı	Gruplar arası	158,114	4	39,529	34,980	,000
	Gruplar içi	476,875	42	1,130		
	Toplam	634,989	42			

Anova analizi sonuçlarına göre katılımcıların eğitim düzeyleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (F=34,980, p=0,000) (Bknz, Tablo 6). Varyans homojenliği anlamlılık seviyesi 0,004 çıkmış olup, bu doğrultuda hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için eşit varsayılmayan varyanslar için kullanılan Games-Howell testi uygulanmıştır.

Tablo 7: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Eğitim Düzeyleri Games-Howell Testi Sonuçları

(I) Eğitim	(J) Eğitim	\bar{x}	Anlamlı farklılık (I-J)	Standart hata	p
İlköğretim	Lise	2,203	-1,08872*	,24151	,000
	On lisans		-1,51602*	,22824	,000
	Lisans		-1,92605*	,21669	,000
	Master		-2,14807*	,25448	,000
Lise	İlköğretim	3,292	1,08872*	,24151	,000
	On lisans		-,42730	,16656	,082
	Lisans		-,83733*	,15036	,000
	Master		-1,05935*	,20102	,000
On lisans	İlköğretim	3,719	1,51602*	,22824	,000
	Lise		,42730	,16656	,082
	Lisans		-,41002*	,12795	,014
	Master		-,63205*	,18486	,010
Lisans	İlköğretim	4,129	1,92605*	,21669	,000
	Lise		,83733*	,15036	,000
	On lisans		,41002*	,12795	,014
	Master		-,22203	,17040	,691
Master	İlköğretim	4,351	2,14807*	,25448	,000
	Lise		1,05935*	,20102	,000
	On lisans		,63205*	,18486	,010
	Lisans		,22203	,17040	,691

Games-Howell testi sonuçlarına göre (Bknz. Tablo 7), ilköğretim mezunu katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları diğer eğitim düzeyi gruplarına göre daha düşüktür. Ayrıca lisans mezunu katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları ilköğretim, lise ve ön lisans mezunu olan katılımcılardan daha yüksektir. Son olarak, yüksek lisans veya doktora mezunu katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları ilköğretimi lise ve ön lisans mezunu olan katılımcılardan daha yüksektir.

Araştırma kapsamında katılımcıların gelir düzeyleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Anova testi yapılmıştır.

Tablo 8: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Gelir Düzeyleri Anova Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı	Gruplar arası	15,394	4	3,849	2,621	,034
	Gruplar içi	619,595	42	1,468		
	Toplam	634,989	42			
			6			

Anova analizi sonuçlarına göre katılımcıların gelir düzeyleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (F=2,621, p=0,034) (Bknz, Tablo 8). Varyans homojenliği anlamlılık seviyesi 0,054 çıkmış olup, bu doğrultuda hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için eşit varsayılan varyanslar için kullanılan Tukey HSD testi uygulanmıştır.

Tablo 9: Çevre Dostu Rekreasyon Davranışı ve Eğitim Düzeyleri Tukey HSD Testi Sonuçları

(I) Gelir	(J) Gelir	\bar{x}	Anlamlı farklılık (I-J)	Standart hata	p
Çok düşük	Düşük	3,562	-,11168	,20645	,983
	Orta		-,33984	,20508	,462
	Yüksek		-,28389	,21972	,696
	Çok yüksek		,26902	,25001	,819
Düşük	Çok düşük	3,674	,11168	,20645	,983
	Orta		-,22816	,15331	,571
	Yüksek		-,17221	,17241	,856
	Çok yüksek		,38070	,20965	,366
Orta	Çok düşük	3,902	,33984	,20508	,462

	Düşük		,22816	,15331	,571
	Yüksek		,05596	,17076	,998
	Çok yüksek		,60887*	,20830	,030
Yüksek	Çok düşük		,28389	,21972	,696
	Düşük	3,846	,17221	,17241	,856
	Orta		-,05596	,17076	,998
	Çok yüksek		,55291	,22273	,097
Çok yüksek	Çok düşük		-,26902	,25001	,819
	Düşük	3,293	-,38070	,20965	,366
	Orta		-,60887*	,20830	,030
	Yüksek		-,55291	,22273	,097

Tukey HSD testi sonuçlarına göre (Bknz. Tablo 9), gelir durumu algısı “orta” olan katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları, gelir durumu algısı “çok yüksek” olan katılımcılardan daha yüksektir. buradan hareketle bireylerin maddi açıdan iyi durumda olmasının çevreci davranışları ile ilişkilendirilemeyeceği ifade edilebilir. Hatta gelir durumu daha düşük olan bireylerin çevreci davranışlarda daha duyarlı olduğu söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneri

Bu araştırma kapsamında Karadeniz Bölgesini tur şirketleri aracılığıyla yapılan kültür turları ile ziyaret eden bireylerin çevre dostu rekreasyon davranışları incelenmektedir. Ayrıca ziyaretçilerin demografik özellikleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasındaki anlamlı farklılık incelenmektedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında katılımcıların en fazla olumlu yanıt vermiş olduğu CDRD ifadesi “*insanların hangi tür davranışlarının doğal çevreye etki ettiği hakkında fikir sahibiyim*” olmuştur. En az olumlu yanıt verilen ifade ise “*Doğaya dayalı rekreatif etkinlikleri veya ekoturizm faaliyetlerini tercih ederim*” olmuştur.

Katılımcıların demografik özelliklerinden cinsiyetleri ve medeni durumları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Ayrıca katılımcıların yaş aralıkları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş, bu farklılığın ise özellikle 65 yaş ve üzeri ile diğer yaş aralıklarında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 18 altında yaşa sahip olan katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışlarının diğer yaş aralıklarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların eğitim durumları ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasındaki farklılık incelenmiş ve ilköğretim mezunlarının diğer eğitim düzeylerinden daha düşük çevre dostu davranışlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca yüksek lisans veya doktora mezunlarının lisans hariç diğer

eğitim düzeylerinden daha yüksek çevre dostu davranışlara sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda son olarak katılımcıların gelir düzeyleri ile çevre dostu rekreasyon davranışları arasındaki farklılık incelenmiş ve gelir durum algısı orta olan katılımcıların çevreye karşı duyarlı davranışlarının gelir durum algısı çok yüksek olanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Karadeniz Bölgesi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırmada sadece çevre dostu rekreasyon davranış ölçęği kullanılarak inceleme yapılmıştır. bundan sonraki araştırmalarda öncelikle farklı coğrafyalarda katılımcıların çevre dostu rekreasyon davranışları incelenebilir. Diğer yandan çevre dostu rekreasyon davranışına öncül olabilecek çevresel kaygı, çevresel tutum, çevresel inanç gibi değişkenler kullanılarak katılımcıların çevreye karşı duyarlı davranmalarının nedenleri irdelenebilir.

Kaynakça

- BAGOZZI, R. P., YI, Y. (1988), "On the evaluation of structural equation models", *Journal of the Academy of Marketing Science*, C.16, S.1, ss. 74-94.
- BÜKEY, A. (2019), "Otel İşletmelerinde Çalışan Personellerin Demografik Özellikleri ve İşten Ayrılma Niyetleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *International Social Sciences Studies Journal*, C.5, S.52, ss. 7326-7335
- BÜKEY, A., AKTAŞ, M. (2019), "Tüketicilerin Etnosentrik Eğilimlerinin Müşteri Sadakati Üzerine Etkisi", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, C.5, S.26, ss. 1929-1935
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2016), *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, 22. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- ÇAVUŞOĞLU, S., DURMAZ, Y. (2019), "Yeşil Davranışlara Karşı Tutumun Ziyaret Niyetine Etkisinde Yeşil İmajın Düzenleyicilik Rolü: Yeşil Oteller Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.29, S.2, ss. 303-315.
- ÇAVUŞOĞLU, S., DEMİRAĞ, B., DURMAZ, Y. (2020), "Investigation of the effect of hedonic shopping value on discounted product purchasing", *Review of International Business and Strategy*, Ahaed of print.
- HAIR, J. F., ANDERSON, R. E., BABIN, B. J., BLACK, W. C. (2010), "Multivariate data analysis: A global perspective", C.7.

- HAIR, J. F., SARSTEDT, M., RINGLE, C. M., MENA, J. A. (2012), “An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling in marketing research”, *Journal of the academy of marketing science*, C.40, S.3, ss. 414-433.
- HALIS, M., ÇAMLIBEL, Z., BÜKEY, A. (2020), “The Effect of Personality Characteristics on Volunteer Motivation: A Study on Ngo Employees in the Covid19 Pandemic Process”, *International Journal of Early Childhood Special Education (Int-Jecse)*, C.29, S.5, ss. 922.
- İBRAHİM, Hilmi (1991), *Leisure and Society (A Comparative Approach)*, WM. C. Brown Publishers, U.S.A.
- KAISER, F. G., RANNEY, M., HARTIG, T., BOWLER, P. A. (1999), “Ecological Behavior, Environmental Attitude, and Feelings of Responsibility for the Environment”, *European Psychologist*, C.4, S.2, ss. 59-74.
- KAISER, Henry, F. (1974), An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, C.39, S.1, ss. 31-36.
- KARAKÜÇÜK, Suat (2008), *Boş Zaman ve Rekreasyon*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- KEMENT, Üzeyir (2014), “Rekreasyonun Diğer Alanlar ile İlişkisi”, İçinde: *Rekreasyona Giriş*, (Ed.) Yaylı, A., Ankara: Detay Yayıncılık, ss. 79-136.
- KEMENT, Üzeyir (2015), *Doğaya Yönelik Gerçekleştirilen Rekreatif Etkinliklerde Tüketicilerin Çevre Dostu Rekreasyon Davranışlarının İncelenmesi: Kamping Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- KILBAŞ, Şükran (2010), *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*, IV. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- KREJCIE, Robert, V., MORGAN, Daryle, W. (1970), *Determining Sample Size For Research Activities. Educational and psychological measurement*, C.30, S.3, ss. 607-610.
- LUNDBERG, Donald, E. (1980), *The Tourist Business*, IV. Edition, CBI Publishing Inc., Boston.
- MCKERCHER, Bob, CROS, Hilary (2002), *Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*, The Hwort Pres, New York.

- NEWSOME, David, DOWLING Ross Kingston ve MOORE, Susan A. (2005), *Wildlife Tourism*. Channel View Publications.
- ÖZMEN, Abdurrahim (2006), *Tur Abdin Süryanileri Örneğinde Etno-Kültürel Sınırlar* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- SEVİL, Tuba, ŞİMŞEK, Kerem, Y., KATIRCI, Hakan, ÇELİK, Onur, ÇELİKSOY, M. Ali (2012), *Boş Zaman ve Rekreasyon, Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir.
- SOLUNOĞLU, A., YAYLA, Ö. (2020). “Deneyim Kalitesinin Memnuniyet ve Yaşam Kalitesine Etkisi: Kırıkkale Büyük Şehir Parkında Bir Uygulama”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, C.17, S.1, ss. 20-31.
- SONG, H. J., LEE, C. K., KANG, S. K., BOO, S. J. (2012), “The effect of environmentally friendly perceptions on festival visitors’ decision-making process using an extended model of goal-directed behavior”, *Tourism Management*, C.33, S.6, ss. 1417-1428.
- ŞAHBAZ, R. P., ALTINAY, M. (2015), “Türkiye’deki Milli Parkların Rekreasyon Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, C.3, S.3, ss. 125-135.
- URAL, Ayhan, KILIÇ, İbrahim (2006), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi: SPSS 10.0-12.0 for Windows*, Detay Yayıncılık, Ankara.